1920'li yılların başlarındayız… İç savaş kazanılmış, Almanya devrimi yenilgiye uğramış, Avusturya ve Macaristan'daki ayaklanmalardan sonuç çıkmamış, Kızıl Ordu vasıtasıyla devrimi Polonya'ya ihraç çabası da yenilgiyle sonuçlanmıştı. Devrim Avrupa'da yayılmıyordu.

Geniş bir alanda kurulan SSCB geri bir tarım ülkesi karakterindeydi. Üç kentte; Moskova, Petograd ve Bakü'de fabrika sanayisi vardı; ülkenin kalanında ise yok sayılırdı. Büyük toprak sahiplerinin tasfiyesi ve toprakların köylülere dağıtılması sonucu büyük ülke genelinde küçük köylülük egemendi.

Duma seçimlerinde de görüldüğü gibi Sosyalist devrimciler ülke genelinde çoğunluktaydı ama bu örgüt iki parçaya ayrılmıştı. Ülkede Bolşeviklerden daha örgütlü bir güç bulunmuyordu.

İç savaş kazanılmış, Almanya'da devrim olmayacağı belli olmuş, SSCB içindeki değişik ayaklanmalar bastırılmış ve büyük soru açıkça görünür olmuştu: bundan sonra ne yapacağız?

Cevap büyük mücadele içinde şekillendi ve böyle olması da normaldi. 1848'de Komünist Manifesto'nun yayınlanmasını başlangıç olarak alırsak, sonraki 70-80 yıl boyunca komünist kuşaklar bambaşka bir kültürde yetişmişlerdi: Avrupa devrimi ya da başka bir deyişle sosyalizmin dünya çapında gerçekleşmesi (önceki yazılarda açıklandığı gibi "dünya" anlayışı döneme göre değişmektedir, o dönemin "dünya"sı Batı ve Orta Avrupa'dır), geri bir ülkede sosyalizmin olamayacağı, sosyalizmin kapitalizmden sonra gelmesinin zorunluluğu (gelişmiş sanayi ve buna uygun kültürel temel olmadan sosyalizm gerçekleşemez)… SSCB'de tartışılan ve sadece bu ülkede değil komünistleri dünya çapında meşgul eden sorun da buydu: bu kültürden ayrılacak mıyız, yoksa kalacak mıyız? Ayrılmanın ve kalmanın değişik çeşitleri bulunuyordu ama asıl sorun bu ayrılmanın yapılıp yapılmamasında ortaya çıkıyordu.

Eric Hobsbawm'ın 1789 Fransız devrimiyle, 1917 Ekim devriminin karşılaştırması vardır. Buna göre, 1789 devrimi 19. yüzyılı derinden etkilemiştir ve aynısını 1917 devrimi 20. yüzyıl için yapacaktır.

Bu değerlendirme doğru olmakla birlikte eksiktir. Sovyet devrimi 20-25 yıl sonra yıkılmadı. Geri bir tarım ülkesi gelişmiş bir sanayi ülkesine dönüştü ve bu gelişmesiyle de güçlü kapitalist sistemin iç dinamiğini etkiledi. SSCB, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dünya ölçeğinde kapitalizme karşı alternatif bir güç olarak ortaya çıktı. Ne var ki, 1917'den 1945'e giden yol ana hatlarıyla bile düşünülse zorunlu bir yol değildir. Bolşeviklerin önemli bir bölümü 1920'li yılların ikinci yarısında –sembolik tarih ilk Beş Yıllık Plan'ın yapıldığı 1928'dir- birbirleriyle sürekli çekişme ve mücadele içinde geçmişlerinin kültüründen büyük oranda kopmasaydılar; SSCB gelişmiş bir sanayi ülkesi olarak ortaya çıkamaz ve 20. yüzyılın sonraki bölümünde de büyük etkiye sahip olamazdı.

Sosyalist sistemin gelişmesindeki ikinci önemli –sembolik- tarihin 1968 olduğunu ilerde göreceğiz. Aynı soru orada da ortaya çıkmıştı: şimdiye kadar olduğu gibi mi devam edeceğiz, yoksa değiştirecek miyiz ve bu nasıl yapılacak?

Dünya çapında bir güç olarak ortaya çıkan reel sosyalizm 1917'nin doğal sonucu değildir. 1917 başlangıçtır ama 1928 ile karakterize edilebilecek büyük dönüşüm olmasaydı reel sosyalizm 1945 sonrasında kapitalizme karşı dünya çapında bir seçenek olarak ortaya çıkamazdı.

1917 devriminden sonra ortaya çıkan ve iç savaşın bitmesinin ardından sadece SSCB'de değil dünya komünist hareketinde de önde gelen tartışma konusu olan "nasıl devam edeceğiz, içinde yetiştiğimiz kültürden ayrılmak zorunda mıyız?" sorusunu bu çerçevede düşünmek gerekir. Bir kuşak kendi içinde ayrışıyordu. Bu kuşağın eskiden olduğu gibi tartışarak ve bazen uzaklaşarak da olsa birlikte yürümesi mümkün değildi. Mücadeleyi kazanan kesim ile kaybedenler bambaşka yollardan ilerleyecekler ve kaybeden kesim giderek tasfiye olacaktı.

1917 devrimi sonrasındaki büyük ayrışmayı dikkate almadan "devrim evlatlarını yedi" gibi belirlemeler anlamsızdır.

Benzeri bir durum Fransız devrimi sonrasında da görülür ve devrimi yapan kadro içinde mücadele ve bazıları idamla sonuçlanan tasfiyeler başlar. Devrim yapılıncaya kadar amaç aynıdır, daha sonra farklılaşabilir ya da önceden beklenilmeyen bir durumla karşılaşıldığında ne yapılması gerektiği konusunda ayrılık çıkabilir.

SSCB'de geleceğe yönelik olarak iki yoldan birisi seçilebilirdi:

Birincisi: geçmişe bağlı kalarak Avrupa devrimini beklemek ve bunun için ortaya çıkabilecek fırsatları değerlendirmek. Bu konuda gelecek iyi görünmüyordu. Almanya başta olmak üzere devrim teşebbüsleri başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Ek olarak, Avrupa devrimi beklenirken içerdeki durum nasıl olacaktı?

Duma seçimlerinde beklenildiği gibi Sosyalist Devrimciler çoğunluğu sağlamış, ardından Duma Bolşevikler tarafından dağıtılmıştı. Avrupa devrimi beklenirken içerde iktidar nasıl elde tutulabilecekti? Sosyalist devrimcilerle koalisyon yapılabilirdi ama o zamana kadar nasıl bir ekonomik politika izlenecekti? NEP olarak da bilinen Yeni Ekonomik Politika'nın sürmesi durumunda üretim bir oranda artıyordu ama özellikle köylülük içinde tarım burjuvazisi güçlenmeye başlıyordu. Hem köylülüğün temsilcisi olan Sosyalist devrimciler ile ittifak yapıp hem de tarım burjuvazisini tasfiye etmek düşünülemezdi. Ek olarak, Avrupa'nın bir ülkesinde devrim fırsatı çıktı diyelim, Kızıl Ordu ile onlara yardım edilmesine acaba Sosyalist devrimciler ne diyecekti?

Bu yolun tek avantajı geçmişe bağlı kalındığı için devrimi yapan kadro içinde önemli sorun çıkmayacak olmasıydı. Yine de çıkabilirdi ama ikinci alternatife göre daha az olurdu.

İkincisi: Lenin'in 1905'te İki Taktik'te ve 1919'da Proletarya İhtilali ve Dönek Kautsky'de savunduğu anlayıştan ayrılmaktı. Rus devriminin Avrupa devrimine büyük ivme kazandıracağı tahmin edilmişti; bu tahmin tümüyle boş çıkmıştı denilemez ama yeterince gerçekleşmemişti. Geniş ve geri bir tarım ülkesindeki sosyalist devrim dünyada tek başına kalmıştı. İleriye gitmek ve ülkede sosyalizmin kuruluşunun şartlarını oluşturmak gerekirdi. Bunun için ise sanayileşme gerekiyordu. Sosyalizm ancak bu temelde kurulabilirdi.

Avrupa'da ne zaman devrim olacağı belli değildi. Ek olarak, yeni bir savaşın geldiğini sadece Bolşevikler değil herkes görüyordu. İtalya'da faşizm, Almanya'da Nazizm yükseliyordu. Henüz iktidarı ele geçirmemişlerdi ama Avrupa kıtası gericiliğin yükseldiği bir döneme girmişti.

Savaşa hazırlanmak gerekiyordu. 1905'te Japonya'ya, 1917'de Almanya'ya yenilen Rusya'nın sosyalist iktidar altında yeniden yenilmesi, bu iktidarın da sonu anlamına gelirdi.

Savaşa hazırlanmak ise sanayileşmekle mümkündü.

Devrimi yapan kadro içinde ciddi bir çatışma yaşandı, tasfiyeler oldu ve ikinci alternatif ağır bastı.

Lenin ölümünden bir yıl önce yıllardır savunduğu kendi görüşlerine bağlı kalmayarak kendi başına kalan Rusya'da sosyalizmin önkoşullarının hazırlanabileceğini söyler.

"Sosyalizmin gerçekleşebilmesi için belirli bir kültür düzeyi gerekli ise (belirtelim, her Batı Avrupa ülkesinde farklı olduğu için kimse bu gerekli düzeyin tam olarak ne olduğunu söyleyemiyor), bu durumda biz neden devrimci yoldan bu düzeye ulaşmak için gerekli önkoşulları oluşturmaya girişmeyelim ve sonra işçi ve köylü iktidarı ve Sovyet düzeni temelinde ileriye giderek diğer halklara yetişmeyelim?"

Ertesi gün (17 Ocak 1923 tarihinde) yazdığı yazıda konuya devam eder: "Sosyalizm için uygarlığın gerekli olduğunu söylüyorsunuz. Çok güzel! Ama neden biz de uygarlık için gerekli önkoşulları yerine getirmek için büyük toprak sahiplerini ve Rus kapitalistlerini sürmekle işe başlamayalım ve daha sonra sosyalizm için ileriye doğru ilerlemeye yönelmeyelim?"

Sosyalizm için modernizm olarak da bilinen sanayileşmiş ülke ve bunun kültürü gereklidir ama buna mutlaka kapitalizmle ulaşılabilir diye bir kural yoktur. Lenin'e göre bu aşamaya üretim araçlarında kolektif mülkiyet koşullarında da ulaşılabilir.

Görüldüğü üzere geniş bir bölgeyi –dünyanın altıda birini- kaplayan tek ülkede sosyalizm Lenin'in fikridir.

Lenin geçmişi, geçmişteki teoriyi kendisi kurmuş olsa bile, bırakabilen birisiydi. Başka türlü olacağı tahmin edilmişti ama olmamıştı ve o zaman da geçmişe bağlı kalmanın anlamı yoktu.

Sürecek…